

Зуєв Микола Олександрович,

курсант Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ) Національної академії внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент **Бойчук В. М.**

ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ЕТАПИ, ПРОБЛЕМИ, РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мовна політика – це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі. Державна мовна політика є регулюванням вкрай чутливої сфери, яка стосується не тільки суто технологічних аспектів офіційного вжитку мов, але й зачіпає ідентичнісні виміри як індивідуальної, так і колективної свідомості. У специфічних умовах мовно-лінгвістичної ситуації в Україні, головною характеристикою якої є широке поширення російської мови і розповсюджена розбіжність етнічної та мовної самоідентифікації, мовне питання завжди мало вагомий мобілізаційний потенціал [3].

Розвиток мовної політики в Україні можна розділити на три етапи:

Перший етап – 1989–2012 рр.. У цей час мовний режим в Україні встановлювався низкою нормативно-правових актів, поміж яких центральним був «Закон про мови...» [1], прийнятий за часів УРСР, у 1989 р. Він визначав українську мову як державну і надавав гарантії вільного використання російської мови та інших мов національних меншин у сфері освіти, культури, суспільного життя тощо [5].

Оцінка цього етапу мовної політики не є однозначною, проте можна говорити, що складалися умови певного напівформального консенсусу між українською та російською мовами. Але такий консенсус не дуже позначався на закріпленні позицій української мови у різних сферах суспільного життя. Аналіз динаміки мовної ситуації за роки незалежності України (до 2008 р.), проведений ученими Інституту етнонаціональних і політологічних досліджень імені І. Ф. Кураса, показав, що не відбулося відтворення україномовних практик у жодній сфері, а

у сфері внутрішньої мови (якою думають) і мови спілкування в громадській і професійній сферах процеси деукраїнізації йшли тими ж темпами, що й у радянський період.

Другий етап – 2012–2014 рр. На початку парламентської передвиборчої кампанії 2012 р. Партія регіонів домоглася прийняття нового «мовного закону» – «Закону про засади державної мовної політики» (закон Ківалова-Колесніченка) [4]. Залишаючи українську мову в статусі державної, новий закон уводив поняття «регіональні мови», які отримували статус офіційних в будь-якій адміністративно-територіальній одиниці України, де хоча б 10 % населення були не україномовними і бажали ввести свою мову як офіційну. Автори Закону акцентували на його відповідності Європейській хартії регіональних і міноритарних мов. Зрештою, Закон викликав не тільки серйозний громадський опір з боку національно-демократичного табору, але й широку критику експертного середовища, яка фокусувалася навколо таких питань: а) введення та тлумачення низки термінів, які можуть бути визнані як спірні з наукової та юридичної точки зору, зокрема «регіональна мовна група», «мовне самовизначення», «двомовність», «рідна мова», «мова, що традиційно використовується у межах певної території держави» тощо; б) завуальована спроба підвищити ареал офіційного вжитку російської мови у державному управлінні, судочинстві, освіті, тощо; в) поширення права «мовного самовизначення» на всі адміністративнотериторіальні одиниці, починаючи з села, низький поріг (10 %) достатній для введення регіональної мови.

Третій етап – з 2014 р. Відміна новою владою закону «Ківалова-Колесніченка» у лютому 2014 р. на хвилі постреволюційної ейфорії запустила російську пропаганду про «заборону російської мови» в Україні. Незабаром в. о. Президента України О. Турчинов наклав вето на скасування Закону, і він залишився в дії. Але стратегічно українська держава, чи не вперше з моменту незалежнення стала вбачати у мові засіб національної безпеки і взяла курс на розширення ареалу функціонування української мови. З цим пов'язані нові законодавчі новації, зокрема норми про мовні квоти на радіо та телебаченні.

Новий Закон «Про освіту» [2], прийнятий Верховною Радою України 5 вересня 2017 р., у мовному питанні є предметом не тільки публічних дискусій, а й гострих дипломатичних заяв. У статті 7 цього закону йдеться про те, що навчатися мовою національних меншин можна буде лише у початковій школі. Потім національна мова викладатиметься лише як один із предметів.

Отже, мовна ситуація надавала ґрунт до цілком протилежних варіантів стратегій мовної політики. Один із них закликав враховувати мовну специфіку як даність і, відповідно, підвищити статус мов національних меншин до певного рівня. Інший – акцентував неприродність такої ситуації, що викликана тривалим бездержавним статусом українських земель, і віддавав перевагу політиці «позитивної дискримінації», подальшої українізації не тільки освіти, але й інших сфер публічного простору. Зараз, на тлі російської агресії, мовна політика поступово спрямовується на рішучішу українізацію освітнього, медійного та культурного простору.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про мови в Українській РСР». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Закон_УРСР_«Про_мови_в_Українській_РСР».
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Мовна політика. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um51.htm>.
4. Про засади державної мовної політики. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.
5. Про мови в Українській РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11>.

Капітанов Роман Денисович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ
Проценко Г. П.

МОВЛЕННЄВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ (МОВА ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОПОРУШЕННЯ)

Роль мови (мовлення) як засобу вчинення правопорушень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП), є дуже важливою, а отже потребує ретельного дослідження. Перегукується з цим і проблематика встановлення відповідальності за невиконання вимог Закону